

List Jakuba

Przekład z greki · tekst bazowy SBLGNT · 108 wersetów · 128 przypisów · 45 udokumentowanych decyzji

O KSIĘDZE — ZAMYŚL AUTORA I FILOZOFIA CZYTANIA

Zamysł autora — jak go rozumiemy

Jakub pisze do „dwunastu pokoleń w rozproszeniu” (1:1) — i bierzemy ten adres dosłownie: to list do Żydów, którzy uwierzyli w Jezusa Mesjasza, rozsianych poza ziemią Izraela. Przemawia za tym sam list: zgromadzenie nazwane jest tu „synagogą” (2:2), wyznanie wiary to Szema — „jeden jest Bóg” (2:19), Abraham jest „naszym ojcem” (2:21), a wszystkie przykłady pochodzą ze Starego Testamentu. Czytelnik spoza tego adresu nie jest wykluczony — ale stosowanie tego listu do nas zaczyna się od uszanowania tego, do kogo naprawdę został posłany.

Zamysł, jaki w nim widzimy: to mądrościowe kazanie o wierze, która działa — przeciw wierze rozdwojonej. Słowo „rozdwójony” (dosłownie „dwuduszny”, 1:8; 4:8) przed Jakubem nie pojawia się w znanej grece nigdzie: być może sam je ukuł, by nazwać chorobę, z którą walczy cały list — słuchanie bez czynienia (1:22–25), błogosławienie i przeklinanie jednymi ustami (3:9–10), przyjaźń z Bogiem i ze światem naraz (4:4). Lekarstwem nie jest wysiłek, lecz „mądrość z góry” (1:5; 3:17) i wszczepione słowo (1:21) — a szkołą: próby, w których wiara staje się pełna (1:2–4).

Jak tę księgę czytamy

Po pierwsze: jak mądrość, nie systematykę. Jakub myśli przysłowiem i obrazem — a swoje wątki wiąże grammi słów, które staramy się zachować: „pozdrawienie” i „radość” to w grece jedna rodzina (1:1–2), pożądanie i Bóg „rodzą” tym samym rzadkim czasownikiem dwa różne porody (1:15,18), wędzidło z 1:26 wraca w 3:2–3, jedno greckie słowo jest jadem węża w 3:8 i rdzą złota w 5:3, a „wiara bez uczynków (ergōn) jest beczynna (argē)” (2:20) — tę grę słów niesie u nas polskie „bez-czynna”.

Po drugie: tło czytamy od Tory. Szkołę prób z 1:2–4 ustawia Pwt 8:2 („aby cię doświadczyć i poznać, co jest w twoim sercu”); rozdział 2 stoi na Kpł 19 — zakaz „brania twarzy” (19:15) pada trzy wersety przed przykazaniem miłości bliźniego (19:18), które Jakub nazywa „prawem królewskim” (2:8), a zatrzymana zapłata robotnika (5:4) woła słowami Kpł 19:13. W 5:20 Jakub cytuje Prz 10:12 według brzmienia hebrajskiego, wbrew Septuagincie — znak, że autor słyszy obie Biblie.

Po trzecie: nie ustawiamy Jakuba przeciw Pawłowi. Jakub nie zwalcza wiary — zwalcza wiarę martwą (2:17,26); jego pointa brzmi: „wiara współdziałała z jego uczynkami i z uczynków wiara stała się pełna” (2:22). Spór o „usprawiedliwienie z uczynków” przypisy referują uczciwie, tekst główny mówi tylko to, co mówi Jakub.

Po czwarte: zachowujemy konkretność jego języka. Jakub ma ponad sześćdziesiąt słów, których nie używa nikt inny w Nowym Testamencie — ster i wędzidło, koło narodzin, para znad garnka (4:14), pierścień złoty (2:2). Tam, gdzie polszczyzna potyka się o jego zwięzłość, wydanie czytelnicze podaje wygładzenie — zawsze podkreślone i zawsze obok dosłownego.

Po piąte: tłumaczymy tekst bazowy SBLGNT; rozbieżności wydań pokazują przypisy tekstowe (tc), a każda niebanalna decyzja ma swój jawny zapis z alternatywami w dzienniku decyzji.

Kto, do kogo, kiedy

Autor przedstawia się krótko: „Jakub, sługa Boga i Pana Jezusa Chrystusa” (1:1). Tradycja od starożytności widzi tu Jakuba brata Pańskiego, przywódcę kościoła w Jerozolimie (por. Ga 1:19; Dz 15:13) — i list dobrze do tego pasuje: zaczyna się tym samym greckim „pozdrawieniem” (chairein), co list z soboru jerozolimskiego spisany pod jego przewodnictwem (Dz 15:23). O jego śmierci (ok. 62 r.) wspomina Józef Flawiusz. Sam list nosi znaki wczesności: zgromadzenie to jeszcze „synagoga”, porządek

wspólnoty jest prosty (starsi — 5:14), a o sporze wokół pogan i obrzezania nie ma ani słowa; daty jednak nie rozstrzygamy.

Jak jest zbudowany

Rozdział 1 jest uwerturą: przechodzą przez niego wszystkie tematy listu — próby i wytrwałość, mądrość, ubogi i bogaty, słuchanie i czynienie, język, pobożność czysta — a kolejne rozdziały podejmują je po kolei: względy na osoby i prawo królewskie (2:1–13), wiara i uczynki (2:14–26), język i dwie mądrości (3), wojny, obmowa i kruche „jutro” (4), bogacze, cierpliwość aż do przyjścia Pana i modlitwa wiary (5). Koniec wraca do początku: błogosławieństwo wytrwałego (1:12) odzywa się w „wytrwałości Hioba” (5:11), a droga prób z 1:2–4 domyka się troską o brata, który zbłądził (5:19–20) — list o wierze czynnej kończy się czynem: zawróć go.

Odsyłacze w tekście prowadzą do przypisów u dołu strony: **tn** przekładowe (uzasadnienie wyboru słowa lub składni), **tc** tekstowe (różnice między wydaniem tekstu greckiego), **sn** studyjne (tło historyczne i znaczenie). Słowa dodane w przekładzie, których nie ma w grece, oznaczono *kursywą*. Tam, gdzie testy zrozumienia pokazały, że dosłowność myli, przypis oznaczony ° mówi to samo prościej (wydanie czytelnicze); fragmenty różniące się między wydaniem są podkreślone kropkami — w tekście i w przypisie. Nagłówki perykop pochodzą od tłumacza. Wydanie czytelnicze, grecki tekst werseć po wersecie i pełny zapis decyzji tłumacza — na stronie <https://przekladotwarty.pl>. Stan tekstu: 2026-07-23.

Za każdym werseciem stoi ta sama praca: tekst krytyczny SBLGNT wraz z aparatem wariantów, morfologia i składnia każdego greckiego słowa, leksykony, Septuaginta i tekst hebrajski przy cytatach ze Starego Testamentu, porównanie z dawnymi i współczesnymi przekładami — a potem rundy kontroli językowej, redakcja całej księgi i testy zrozumienia sprawdzane na kimś, kto tego przekładu nie zna. Tę pracę wykonuje sztuczna inteligencja — i przy takim warsztacie jest w niej dokładniejsza niż człowiek: sprawdza w źródłach każde słowo, nie tylko te trudne; przy trzysetnym wersecie jest tak samo uważna jak przy pierwszym; widzi naraz całą księgę i księgi obok niej, więc to samo greckie słowo oddaje spójnie, a echa Starego Testamentu rozpoznaje; a argumenty waży bez przywiązania do szkoły czy tradycji. Człowiek prowadzi warsztat i odpowiada za wynik: ustala zasady, czyta, kwestionuje i decyduje, kiedy tekst jest gotowy. A ostatnie słowo ma czytelnik: jeśli coś zgrzyta, myli albo masz lepsze rozwiązanie — napisz: redakcja@przekladotwarty.pl. Przyjęte poprawki trafiają do tekstu i do jawnego zapisu decyzji.

Od innych polskich przekładów to wydanie różni się tym, że nie prosi o zaufanie na słowo: każdą trudną decyzję pokazuje wraz z jej podstawą i źródłem, zrozumiałość mierzy testami, zamiast ją zakładać, a tam, gdzie greka dopuszcza więcej niż jedno odczytanie, podaje warianty, zamiast rozstrzygać za czytelnika. Całość jest na wolnej licencji — wolno ją kopiować, drukować i budować na niej dalej. Jak dokładnie pracujemy i gdzie są granice tego wydania — nota „O tym wydaniu” na końcu.

ADRES (1:1)

1¹ Jakub, sługa Boga i Pana Jezusa Chrystusa¹ — dwunastu pokoleniom w rozproszeniu²:

¹sn Który Jakub? Tradycja od starożytności: Jakub brat Pański, przywódca kościoła w Jerozolimie (por. Ga 1:19; Dz 15:13) — a jednak przedstawia się nie pokrewieństwem, lecz jako „sługa”. Szyk grecki wysuwa Boga i Pana przed „sługę”: najpierw Ten, do kogo się należy.

²tn „Dwanaście pokoleń w rozproszeniu” (διασπορά, diaspora) — adres wzięty wprost: Żydzi wierzący w Jezusa, rozproszeni poza ziemię Izraela. Za tym mówi sam list: zgromadzenie nazwane „synagogą” (2:2), wyznanie Szema (2:19), „Abraham nasz ojciec” (2:21), przykłady wyłącznie ze Starego Testamentu. Niektórzy czytają szerzej — kościół jako Izrael w rozproszeniu (por. 1 P 1:1) — ale to już wykładnia, nie adres. „Pozdrowienia” (χαίρειν, chairein) — klasyczna grecka formuła listowa, w NT rzadka: tak samo zaczyna się list z Jerozolimy w Dz 15:23 (por.) — ten sam krąg; i to samo słowo, którego 2 J 10–11 każe nie mówić fałszywym nauczycielom.

pozdrowienie.

PRÓBY I MĄDROŚĆ Z GÓRY (1:2–8)

² Za samą radość³ poczytujcie, moi bracia, kiedy wpadacie w rozmaite próby,⁴ ⁵ wiedząc, że wypróbowanie⁴ waszej wiary wypracowuje wytrwałość. ⁴ A wytrwałość niech ma dzieło pełne⁵, abyście byli pełni i nienaruszeni — w niczym nie mając braku. ⁵ A jeśli komuś z was brakuje mądrości, niech prosi Boga, który daje wszystkim szczerze i nie wypomina⁶ — a będzie mu dane. ⁶ Niech zaś prosi z wiarą, w niczym nie wątpiąc; bo kto wątpi, podobny jest do fali morskiej — gnanej wiatrem i miotanej⁷. ⁷ Niech taki człowiek nie sądzi, że otrzyma coś od Pana — ⁸ człowiek rozdwojony⁸, niestały na wszystkich swoich drogach.

UBOGI I BOGATY (1:9–11)

⁹ Niech zaś chlubi się brat poniżony — swoim wywyższeniem⁹, ¹⁰ a bogaty — swoim poniżeniem, bo przeminie jak kwiat trawy¹⁰. ¹¹ Wzeszło bowiem słońce ze spiekotą i wysuszyło trawę; jej kwiat opadł i zginęło piękno jego oblicza¹¹ — tak i bogaty zwiędnie w swoich przedsięwzięciach¹².

³ **tn** „Za samą radość” — greka wysuwa „całą radość” na sam początek zdania: nie „także radość”, lecz radość i nic innego. Gra słów z pozdrowieniem: „radujcie się” (χαίρειν, chairein, w. 1) — „radość” (χαράν, charan). „Wpadacie” — to samo słowo, co o człowieku, który „wpadł między zbójców” (por. Łk 10:30): w próby się wpada znieczeka, nikt ich sobie nie wybiera. To nie jest uleganie próbie, lecz jej nadejście — greka używa tego czasownika także o zdarzeniach, które na kogoś spadają; stąd wydanie czytelnicze. „Próba” i „kusić” (ww. 12–14) to w grece jedna rodzina słów — cały rozdział gra tym podwójnym znaczeniem.

⁴ W wydaniu czytelniczym: „Za samą radość poczytujcie, moi bracia, kiedy spadają na was rozmaite próby,”

⁴ **tn** „Wypróbowanie” (δοκιμιον, dokimion) — słowo z próby kruszcu, jak „badajcie” w 1 J 4:1: ogień pokazuje, co jest złotem. Wróci w w. 12: „wypróbowany” (δοκιμος, dokimos) — jak moneta ze stemplem próby. „Wypracowuje” — słowo o pracy, która zostawia wynik. W tle szkoła prób Izraela: Bóg prowadził go przez pustynię, „aby cię doświadczyć i poznać, co jest w twoim sercu” (Pwt 8:2 — wg LXX ta sama rodzina słowa „próba”): próba nie dodaje niczego z zewnątrz — odsłania serce i ćwiczy je przed wejściem w dziedzictwo.

⁵ **tn** „Pełny” (τέλειος, teleios) — jak w 1 J 4:18: doprowadzony do celu, cały. Gra słów spina wersety: pełni — w niczym BEZ BRAKU (w. 4) — a jeśli komuś BRAKUJE mądrości (w. 5). „Nienaruszeni” — dosłownie: z kompletem części, nic nie odłamane.

⁶ **tn** Dwa rysy Dawcy: daje „szczerze” (ἀπλῶς, haplōs — po prostu, bez podwójności; to samo „pojedyncze” spojrzenie, którego przeciwieństwem będzie człowiek „rozdwojony” w w. 8) i „nie wypomina” — nie wytyka przy dawaniu, ile już dał. „Niech prosi” — jak 1 J 5:14–15; por. Mt 7:7. **tc** Tekst bizantyjski różni się tu tylko formą przeczenia.

⁷ **tn** „Wątpić” (διακρίνομαι, diakrinomai) — dosłownie: być rozdzielonym w sobie, sądzić się z samym sobą; zapowiada „rozdwojonego” z w. 8. Obraz morski: fala nie ma własnego kierunku — każdy wiatr jest jej panem.

⁸ **tn** Dosłownie „dwuduszny” (δίψυχος, dipsychos — dwie dusze w jednym człowieku): słowo w całej Biblii tylko u Jakuba (tu i 4:8) — może przez niego ukute. Przeciwnieństwo Boga, który daje „szczerze” — z niepodzielnym sercem (w. 5). Dopowiedzenie stoi w grece na końcu, jak diagnoza po objawach: ...taki człowiek — rozdwojony, niestały.

⁹ **tn** Odwrócony świat: poniżony ma się chlubić wysokością, bogaty (w. 10) — poniżeniem. „Chlubić się” — słowo Pawłowe (por. 1 Kor 1:31); tu pierwsza z wielu zbieżności Jakuba z nauczaniem Jezusa o odwróceniu ról (por. Łk 6:20–25; Mt 23:12).

¹⁰ **tn** „Jak kwiat trawy” — obraz z Izajasza: „wszelkie ciało to trawa, a wszelka chwała człowieka jak kwiat trawy” (Iz 40:6 wg LXX). Werset 11 pójdzie za Izajaszem niemal słowo w słowo.

¹¹ **tn** Czasy przeszłe („wzeszło... wysuszyło... opadł”) opowiadają prawdę ogólną jak jednorazową scenę — grecki zwyczaj w przysłowia; zostawiamy je, bo obraz działa właśnie tak: to już się stało, zanim zdążyłeś się przyjrzeć. „Wysuszyło trawę... kwiat opadł” — niemal dosłownie Iz 40:7 wg LXX („wyschła trawa i kwiat opadł”).

¹² **tn** „W swoich przedsięwzięciach” — dosłownie „w swoich drogach/podróżach”: bogaty wędnie nie na łożu, lecz w ruchu, w środku interesów. Por. przypowieść o bogaczu i spichlerzach (Łk 12:16–21).

OD PRÓBY DO POKUSY — DWA PORODY (1:12–18)

¹² Błogosławiony mąż, który wytrzymuje próbę, bo wypróbowany otrzyma wieniec życia¹³, obiecany tym, którzy Go miłują. ¹³ Niech nikt, gdy jest kuszony, nie mówi: «Przez Boga jestem kuszony». Bóg bowiem nie może być kuszony przez zło¹⁴ — ani sam nikogo nie kusi. ¹⁴ Każdy zaś jest kuszony przez własne pożądanie — wywlekany i nęcony¹⁵; ¹⁵ potem pożądanie, gdy pocznie, rodzi grzech, a grzech, gdy dojrzeje, wydaje na świat śmierć¹⁶. ¹⁶ Nie dajcie się zwodzić, moi umiłowani bracia. ¹⁷ Każde dobre obdarowanie i każdy dar pełny¹⁷ jest z góry — zstępuje od Ojca światła¹⁸, u którego nie ma zmienności ani cienia rzucanego przez obrót. ¹⁸ Z własnej woli wydał nas na świat słowem prawdy¹⁹, abyśmy byli jakby pierwocinami Jego stworzeń.

SŁOWO I LUSTRO (1:19–25)

¹⁹ Wiedźcie to, moi umiłowani bracia²⁰: niech każdy człowiek będzie szybki do słuchania, powolny do mówienia, powolny do gniewu. ²⁰ Bo gniew człowieka sprawiedliwości Bożej nie wykonuje²¹. ²¹ Dlatego odłóżcie wszelki brud i nadmiar zła, a w łagodności przyjmijcie wszczepione słowo²², które może zbawić wasze dusze. ²² Bądźcie zaś wykonawcami słowa, a nie tylko słuchaczami²³ — oszukującymi samych siebie. ²³ Bo jeśli ktoś jest słuchaczem słowa,

¹³ **tn** „Błogosławiony mąż” — początek jak Psalm 1 wg LXX (μακάριος ἄνθρωπος, makarios anēr). „Wypróbowany” (δόκιμος, dokimos) — o kruszcu, który przeszedł ogień z w. 3. „Wieniec życia” — laur zwycięzcy zawodów, nie diadem władcy (por. 1 Kor 9:25; Ap 2:10 — ten sam zwrot). „Tym, którzy Go miłują” — formuła przymierza: tak Wj 20:6 i Pwt 7:9 (wg LXX dosłownie ta sama fraza) mówią o Bogu okazującym MIŁOSIERDZIE „miłującym Go”; por. 1 Kor 2:9. **tc** SBLGNT nie nazywa obiecującego; tekst bizantyjski dopowiada: „Pan”.

¹⁴ **tn** Tu „próba” z ww. 2.12 odsłania drugą twarz: „pokusę” — po grecku to jedna rodzina słów (peirasmos/peirazō), więc czytelnik greki słyszy: ta sama sytuacja, dwa wyjścia. Granica przebiega nie w wydarzeniu, lecz w jego źródle i celu. „Nie może być kuszony” (ἀπειραστος, apeirastos) — słowo w Biblii tylko tutaj: zło nie ma w Bogu punktu zaczepienia.

¹⁵ **tn** Słownictwo wędkarskie i łowieckie: „wywlekany” — jak ryba wyciągana z ukrycia, „nęcony” (deleazō — od słowa „przynęta”) — jak zwierzę wabione na haczyk (por. 2 P 2:14.18, jedyne inne użycia). Pokusa nie bierze siłą — łowi na to, czego sam pragnę. „Własne pożądanie” — jak w 1 J 2:16–17: pożądanie, nie Bóg, jest ojcem pokusy.

¹⁶ **tn** Cała genealogia: poczęcie — poród — drugi poród. „Wydać na świat” (ἀποκύειν, apokyeō) to rzadkie słowo o urodzeniu dziecka: pokusa kończy się na sali porodowej, gdzie na świat przychodzi śmierć. To samo słowo wróci w w. 18 — o Bogu, który „wydał nas na świat słowem prawdy”: dwa porody tego rozdziału stoją naprzeciw siebie.

¹⁷ **tn** Dwa różne słowa: „obdarowanie” (sam gest dawania) i „dar” (rzecz dana) — dobre jest u Boga jedno i drugie. Pierwsza połowa wersetu układa się w grecki heksametr — może cytat z przysłówia lub pieśni.

¹⁸ **tn** Cały obraz z nieba gwiazd: „Ojciec światła” — Stwórca ciał niebieskich (por. Rdz 1:14–16; Ps 136:7); „zmienność” (παράλλαξις, parallagē) i „obróć” (τροπή, tropē — stąd „zwrotnik”) to słowa z języka obserwacji nieba, a „cień rzucany” (ἀποσκίασμα, aposkiasma) pada, gdy ciało niebieskie się obraca. Światła na niebie krążą, błędną i rzucają cienie — ich Ojciec nie. Przekłady oddają różnie („cień zmienności”, „najmniejszy ślad zmiany”); trzymamy się obrazu.

¹⁹ **tn** Drugi poród rozdziału — tym samym słowem, co w w. 15: tam pożądanie wydało na świat śmierć, tu Bóg „z własnej woli” (nie z konieczności) wydał na świat nas. Narzędziem porodu jest „słowo prawdy” (por. 1 P 1:23). „Pierwociny” — pierwszy snop żniwa, oddawany Bogu jako znak, że całe pole należy do Niego (por. Kpł 23:10): odrodzeni są zapowiedzią odnowy całego stworzenia.

²⁰ **tn** „Wiedźcie to” — krótki rozkaz, który stawia słuchacza na baczność przed trójczłonową maksymą (szybki–powolny–powolny). **tc** Tekst bizantyjski czyta „Tak więc” (jedna litera różnicy: ἵνα, iste/ὥστε, Hōste) i opuszcza „zaś” — u niego to wniosek, w SBLGNT — nowe wezwanie.

²¹ **tn** Gniew obiecuje „zaprowadzić sprawiedliwość” — i właśnie tego nie potrafi; akcent grecki pada na „sprawiedliwość BOŻEJ” (gniew wykonuje co najwyżej moja). **tc** SBLGNT z WH, Tregellesem i NA27: „nie wykonuje”; NA28 z tekstem bizantyjskim: „nie wypracowuje” (jak w. 3) — czwarty raz w naszych księgach SBLGNT staje po innej stronie niż NA28.

²² **tn** „Odłóżcie” — jak zdejmuje się brudne ubranie (por. 1 P 2:1; Ef 4:22). „Wszczepione słowo” (ἐμφυτός, emphytos — w Biblii tylko tutaj) — obraz ogrodniczy: słowo już zasadzone w słuchaczach, któremu trzeba dać wzrosnąć; „w łagodności” to gleba przyjęcia — przeciwieństwo gniewu z ww. 19–20. Akcent grecki pada właśnie na „w łagodności”.

²³ **tn** „Wykonawca” (ποιητής, poiētēs) — dosłownie „czyniciel”; to samo greckie słowo znaczy też „poeta” (twórca). „Słuchacz” (ἀκροατής, akroatēs) — słowo o publiczności wykładów i recitali: bywalec audytorium. Kontrast Jakuba: nie widowia słowa, lecz jego wykonawcy. „Oszukujący samych siebie” — dosłownie: przeliczający się na własną niekorzyść (słowo z rachunków). **tc** Tekst bizantyjski i NA28 mają inny szyk „tylko”.

a nie wykonawcą, ten podobny jest do człowieka, który przygląda się w lustrze twarzy, z którą się urodził²⁴: ²⁴ przyjrzał się sobie, odszedł — i zaraz zapomniał, jaki był. ²⁵ Kto zaś pochylił się²⁵ nad pełnym prawem — prawem wolności — i przy nim pozostał, ten nie jest słuchaczem, który zapomina, ale wykonawcą dzieła: będzie błogosławiony w swoim działaniu.

POBOŻNOŚĆ CZYSTA (1:26–27)

²⁶ Jeśli ktoś uważa się za pobożnego, a nie trzyma swojego języka na wodzy²⁶, lecz oszukuje własne serce — tego pobożność jest pusta. ²⁷ Pobożność czysta i nieskalana przed Bogiem i Ojcem jest taka: odwiedzać sieroty i wdowy w ich ucisku²⁷, siebie samego zachowywać niesplamionym przez świat.

ZŁOTY PIERŚCIEŃ W ZGROMADZENIU (2:1–7)

2¹ Bracia moi, nie ze względami na osoby²⁸ miejcie wiarę naszego Pana, Jezusa Chrystusa — Pana chwały²⁹: ² Bo jeśli do waszego zgromadzenia³⁰ wejdzie człowiek ze złotym pierścieniem³¹, w lśniącej szacie, a wejdzie i ubogi, w brudnej szacie, ³ i spojrzycie na tego, który nosi lśniąca szatę, i powiecie: „Ty usiądź tu, wygodnie³²”, a ubogiemu powiecie: „Ty stań tam” —

²⁴ **tn** Dosłownie „twarzy swojego urodzenia” — tej naturalnej, codziennej, z którą się przyszło na świat. Starożytne lustro to polerowany brąz: trzeba się „przyglądać uważnie” (to samo słowo w w. 24), by coś zobaczyć — tym dotkliwsza puenta, że zaraz się zapomina.

²⁵ **tn** „Pochylić się” (παρακύπτω, parakypō) — nachylić się, by zajrzeć w głąb: tym słowem Jan i Piotr zaglądają do pustego grobu (por. J 20:5.11; Łk 24:12), a Piotr pisze o aniołach „pragnących wejrzeć” w ewangelię (1 P 1:12). Nad lustrem człowiek staje na chwilę — nad prawem wolności trzeba się pochylić i POZOSTAĆ. „Pełne prawo wolności” — paradoks Jakuba: prawo, które nie krępuje, lecz wyzwala (por. 2:12); „pełne” jak dzieło wytrwałości w w. 4.

²⁶ **tn** „Trzymać na wodzy” — greka mówi dosłownie: „nie prowadzi języka przy wędzidle” (χαλινάγωγέω, chalinagōgēō); polski idiom zachowuje ten sam jeździecki obraz. Słowo wróci w 3:2, gdzie temat języka rozkwitnie w całą perykopę. „Pobożny” (θρησκός, thrēskos — w Biblii tylko tutaj) i „pobożność” — o religijności widocznej w praktykach; Jakub nie odrzuca praktyk, tylko podaje ich miarę (w. 27). **tc** Edycje różnią się tu w trzech drobniaczkach (zaimki; tekst bizantyjski dodaje „wśród was”).

²⁷ **tn** Trzy słowa czystości w jednym wersecie: „czysta”, „nieskalana”, „niesplamiona” — język ofiarniczy przeniesiony z liturgii na życie. „Sieroty i wdowy” — starotestamentowa miara sprawiedliwości: tak poznaje się, czy ktoś naśladuje Boga, „ojca sierot i obrońcę wdów” (por. Ps 68:6; Pwt 10:18). „Odwiedzać” — słowo o Bożym „nawiedzeniu” (por. Łk 1:68): nie zapomoga z dystansu, lecz obecność. „Zachowywać” — jak 1 J 2:3–5: to samo czuwanie, inny przedmiot.

²⁸ **tn** „Względami na osoby” (προσωποληψία, prosōpolēpsia) — dosłownie „branie twarzy”: rzeczownik ukuty w NT z idiomu greckiego Starego Testamentu. Za tym słowem stoi Kpł 19:15: „nie weźmiesz twarzy ubogiego ani nie będziesz podziwiał twarzy możnego” (wg LXX) — trzy wersety przed przykazaniem miłości bliźniego, które Jakub zacytuje w w. 8. Szyk grecki wysuwa „względami na osoby” przed czasownik — emfaza zachowana; dosłownie: „nie w braniach twarzy miejcie wiarę”.

²⁹ **tn** Dopełniacz „chwały” domyka po grecku cały tytuł: dosłownie „wiarę naszego Pana, Jezusa Chrystusa, chwały”. Najbliższej 1 Kor 2:8: „Pan chwały” — ukrzyżowany; inni czytają przymiotnikowo „chwalebny”. W liście do ubogich braci tytuł nie jest ozdobą: jedyna chwała, na którą patrzy to zgromadzenie, ma należeć do Pana — nie do lśniącej szaty (w. 2).

³⁰ W wydaniu czytelniczym: „Bracia moi, nie miejcie wiary naszego Pana, Jezusa Chrystusa — Pana chwały — ze względami na osoby.”

³¹ **tn** „Zgromadzenie” — po grecku dosłownie „synagoga” (συναγωγή, synagōgē): jedyne miejsce w NT, gdzie tak nazwano zebranie wierzących w Chrystusa. Żydowski koloryt listu do „dwunastu pokoleń” (1:1); w 5:14 to samo grono nazwie się już „kościołem” (ἐκκλησία, ekklesia).

³² **tn** „Ze złotym pierścieniem” (χρυσοδακτύλιος, chrysodaktylios, dosł. „złotopalcy”) — słowo w całej Biblii greckiej tylko tu; złoty pierścień to legitymacja zamożności i pozycji. „Brudna” (ρῦπαρά, rhypara) szata ubogiego — ta sama rodzina słowa co „brud” (ρῦπαρία, rhyparia), który 1:21 kazał odłożyć: brud, który wspólnota miała zdejmować z siebie, tu widzi na człowieku — i według niego sądzi. **tc** Tekst bizantyjski dodaje rodzajnik przy „zgromadzeniu”.

³³ **tn** „Wygodnie” — dosłownie „pięknie” (καλῶς, kalōs): na dobrym, honorowym miejscu. Trzy pozycje tej sceny: honorowe siedzenie, stanie pod ścianą, podłoga „pod moim podnóżkiem” — im niżej ciało, tym niżej człowiek w oczach sadzających. Dawni komentatorzy widzą tu wręcz scenę sądową przy zgromadzeniu (por. w. 6: „ciągną was do sądów”); Gill przywołuje dawny przepis żydowski o dwóch stronach sporu: „albo ubierz go jak siebie, albo ubierz się jak on” — nawet sąd synagogi nie znosił różnicy stroju, którą ta scena celebryje. **tc** Tekst bizantyjski otwiera werset

albo: „Usiądź pod moim podnóżkiem”,⁴ czy nie porobiliście różnic między sobą³³ i nie staliście się sędziami złych rozważań³⁴?⁵ Posłuchajcie, bracia moi umiłowani! Czy Bóg nie wybrał ubogich w oczach świata³⁵, aby byli bogaci w wierze i dziedzicami królestwa, które obiecał tym, którzy Go miłują³⁶?⁶ Wy zaś znieważyliście ubogiego! Czy to nie bogaci was ciemiężą³⁷? Czy nie oni ciągną was do sądów?⁷ Czy nie oni bluźnią przeciw temu dobremu imieniu, które wezwano nad wami³⁸?

PRAWO KRÓLEWSKIE I MIŁOSIERDZIE (2:8–13)

⁸ Jeśli jednak spełniacie³⁹ prawo królewskie⁴⁰ według Pisma: „Będiesz miłował swego bliźniego jak siebie samego” — dobrze czynicie. ⁹ Jeśli zaś bierzecie wzgląd na osoby — grzech wykonujecie⁴¹, a Prawo dowodzi wam winy jako przestępcom. ¹⁰ Bo kto by całe Prawo zachował, a potknął się w jednym — stał się winny wszystkiego⁴². ¹¹ Bo Ten, który powiedział: „Nie cudzołóż”, powiedział też: „Nie zabijaj”. Jeśli więc nie cudzołożysz, ale zabijasz — stałeś się przestępcą Prawa⁴³. ¹² Tak mówcie i tak czyńcie — jak ci, którzy mają być sądzeni przez prawo wolności⁴⁴. ¹³ Bo sąd bez miłosierdzia⁴⁵ — dla tego, kto miłosierdzia nie uczynił. Miłosierdzie

„i spojrzycie”, dodaje „jemu” po pierwszym „powiecie”, a końcówkę czyta „albo usiądź tu, pod moim podnóżkiem”.
³³ **tn** To samo słowo (διακρίνομαι, diakrinomai), które w 1:6 opisuje „wątpiącego” — rozdzielonego w sobie. Tam człowiek rozdarty wewnętrznie, tu wspólnota rozdzielająca ludzi na lepszych i gorszych; można też czytać „czy nie zwątpiliście w sobie” — o wierze, która przy drzwiach zgromadzenia przestała wierzyć Panu chwały, a uwierzyła złotu. **tc** NA28 czyta „czy wtedy nie porobiliście...” (z „i” na początku, za tekstem bizantyjskim); starsze wydania krytyczne — jak nasza baza — bez.

³⁴ **tn** „Sędziami złych rozważań” — dopełniacz otwarty jak w oryginale: sędziami, których wyroki płyną ze złych kalkulacji. „Rozważania” (διαλογισμοί, dialogismoi) to w Ewangeliach to, co Jezus widzi w sercach oponentów (por. Łk 5:22). Sądzenie wróci w 4:11–12: „jeden jest Prawodawca i Sędzia”.

³⁵ **tn** „W oczach świata” — celownik grecki: „ubogich świata”, ubogich według światowej miary; ci sami są „bogaci w wierze”. Por. 1:9: „brat niskiego stanu” i 1 Kor 1:27–28: Bóg wybrał to, co niskie w oczach świata. **tc** Tekst bizantyjski ma „ubogich tego świata”.

³⁶ **sn** „Obiecał tym, którzy Go miłują” — słowo w słowo ta sama formuła, którą 1:12 kończył obietnicę wieńca życia (por. przypis 13: formuła przymierza, Wj 20:6; Pwt 7:9). Tam wieniec, tu królestwo — jedyny raz nazwane w tym liście — i obie obietnice należą do tych samych ludzi: nie do bogatych, lecz do miłujących.

³⁷ **tn** „Ciemiężą” (καταδυναστεύω, katadynasteuō) — słowo proroków o moźnych gnębiących ubogich: „wy, którzy ciemiężycie ubogich” (Am 8:4 wg LXX — ten sam czasownik i to samo słowo „ubogi”). W NT poza tym tylko raz — o diable (Dz 10:38). „Ciągną do sądów” — dosłownie: wloką; scena z życia dłużników i najemników (por. 5:4.6).

³⁸ **sn** „Imię wezwane nad wami” — hebrajski zwrot własności i przynależności: nad kim wezwano Imię, ten należy do Właściciela Imienia. Tak Am 9:12 wg LXX: „wszystkie narody, nad którymi wezwano moje imię” — dokładnie ten werset przytoczy Jakub na soborze w Jerozolimie (Dz 15:17). Konkretnie najpewniej o imieniu Chrystusa wyznany przy chrzcie.

W wydaniu czytelniczym: „Czy nie oni bluźnią przeciw temu dobremu imieniu, które nosicie?”

³⁹ **tn** „Spełniacie” (τελέω, teleō) — doprowadzacie do celu, do końca: ta sama rodzina co „pełny” (1:4.17.25) i „stała się pełna” (2:22). Nie „odhaczacie punktów” — doprowadzacie prawo tam, dokąd ono zmierza.

⁴⁰ **sn** „Prawo królewskie” — prawo Króla i Jego królestwa (w. 5). Cytat to Kpł 19:18 słowo w słowo wg LXX; a trzy wersety wcześniej (Kpł 19:15) stoi zakaz „brania twarzy” ubogiego i możnego — Jakub czyta całą kartę Księgi Kapłańskiej: kto miłuje bliźniego, nie bierze twarzy (w. 1.9). Jezus nazwał to przykazanie drugim i podobnym pierwszemu (Mt 22:39; por. Rz 13:8–9; Ga 5:14).

⁴¹ **tn** „Grzech wykonujecie” — celowo tak dosłownie (i z „grzechem” na czele, jak w grece): to czasownik od „uczynków” (ἐργάζομαι, ergazomai — jak 1:20: gniew „nie wykonuje sprawiedliwości Bożej”). W rozdziale o uczynkach jedyny uczynek, jaki widać przy braniu twarzy, to grzech. „Dowodzi winy” (ἐλέγχω, elenchō) — jak oskarżyciel przed sądem; Prawo z w. 8, wzięte w całości, samo świadczy przeciw stronnictwom.

⁴² **tn** „Potknął się” (πταίω, ptaiō) — wróci w 3:2: „wszyscy w wielu sprawach się potykamy”. „Winny wszystkiego” — bo Prawo nie jest listą niezależnych punktów, lecz wolą jednego Prawodawcy: w. 11 uzasadni to osobą Tego, „który powiedział... i powiedział też”. **tc** Tekst bizantyjski ma tryb oznajmujący: „kto zachowuje... a potyka się”.

⁴³ **sn** Cudzołóstwo przed zabójstwem — to kolejność greckiego Starego Testamentu (Wj 20:13–15; Pwt 5:17–18 wg LXX), odwrotna niż w tekście hebrajskim; tak samo cytują Łk 18:20 i Rz 13:9. Jakub oddycha grecką Biblią swoich rozproszonych adresatów (1:1).

⁴⁴ **sn** „Prawo wolności” — dokładnie jak w 1:25 (por. przypis 25): tam było lustrem, w które się patrzy, tu jest miarą, którą będziemy mierzeni. „Mówcie... czyńcie” — dwa pola całego listu: język (1:26; 3:1–12) i czyny (1:22; 2:14–26).

⁴⁵ **tn** „Bez miłosierdzia” (ἀνέλκος, aneleos) — słowo w całej Biblii greckiej tylko tu. „Uczynić miłosierdzie” — zwrot

tryumfuje nad sądem⁴⁶.

WIARA BEZ UCZYŃKÓW? (2:14–19)

¹⁴ Jaki z tego pożytek, bracia moi, jeśli ktoś mówi, że ma wiarę⁴⁷, a uczynków nie ma? Czy ta wiara⁴⁸ może go zbawić? ¹⁵ Jeśli brat albo siostra⁴⁹ są nadzy i brak im pokarmu na dany dzień⁵⁰, ¹⁶ a ktoś z was powie im: „Idźcie w pokoju, ogrzejcie się i najedzcie do syta”, lecz nie dacie im tego, czego potrzebuje ciało — jaki z tego pożytek⁵¹? ¹⁷ Tak i wiara: jeśli nie ma uczynków, martwa jest — sama w sobie⁵². ¹⁸ Ale ktoś powie: „Ty masz wiarę, a ja mam uczynki”. Pokaż mi swoją wiarę bez uczynków, a ja ci pokażę wiarę z moich uczynków⁵³. ¹⁹ Ty wierzysz, że jeden jest Bóg⁵⁴? Dobrze czynisz. Demony też wierzą — i drżą⁵⁵.

ABRAHAM I RACHAB (2:20–26)

²⁰ A chcesz się przekonać, pusty człowieku⁵⁶, że wiara bez uczynków jest beczynna⁵⁷? ²¹ Czy Abraham, nasz ojciec, nie z uczynków został uznany za sprawiedliwego⁵⁸, gdy złożył Izaaka,

hebrajski: miłosierdzie w Biblii się czyni, nie tylko czuje; „czyńcie sąd i kochajcie miłosierdzie” — woła Micheasz (Mi 6:8 wg LXX) — u Jakuba te dwa słowa stają naprzeciw siebie. Por. Prz 21:13; Mt 5:7; 6:15 — i w. 25, gdzie wróci kobieta, która „uczyniła miłosierdzie”.

⁴⁶ **tn** „Tryumfuje” (κατακαυχάομαι, katakauchaomai) — dosłownie „chlubi się przeciw”, przechwala się zwycięsko: ta sama rodzina co „niech się chlubi” w 1:9. Zdanie stoi bez spójnika, jak okrzyk. Na sądzie z w. 12 miłosierdzie nie unieważnia sądu — ma nad nim ostatnie słowo.

^o W wydaniu czytelniczym: „Bo tego, kto miłosierdzia nie uczynił, czeka sąd bez miłosierdzia. Miłosierdzie tryumfuje nad sądem.”

⁴⁷ **tn** Jakub nie pisze „jeśli ktoś ma wiarę” — pisze „jeśli ktoś MÓWI, że ma”: cały spór toczy się o wiarę deklarowaną. Ten sam chwyt co 1:26 („jeśli ktoś uważa, że jest pobożny”) i 1 J 2:4 („kto mówi: znam Go, a przykazań nie zachowuje”).

⁴⁸ **tn** „Ta wiara” — grecki rodzajnik wskazuje tu wstecz, na wiarę dopiero co opisaną: nie wiarę w ogóle, lecz tę deklarowaną bez uczynków. Pytanie w grece oczekuje odpowiedzi „nie”.

⁴⁹ **tn** Siostra wymieniona osobno, nie domyślnie w „braciach” — w przykładach listów NT rzadkość. „Nadzy” — w języku biblijnym także: bez okrycia, w lachmanach (por. Mt 25:36: „byłem nagi, a przyodzialiszcie Mnie”); „brak im” — to samo słowo, co „brakuje” w 1:4–5.

⁵⁰ **tn** „Pokarm na dany dzień” (ἐφήμερος, ephēmeros) — przymiotnik w Biblii greckiej tylko tu: dosłownie „na [ten jeden] dzień”. Bieda liczona dniami — por. prośbę o chleb „na dziś” (Mt 6:11).

⁵¹ **tn** „Idźcie w pokoju” — piękna biblijna formuła pożegnania (Sdz 18:6; Mk 5:34) — tu staje się pobożnym wykrętem: błogosławieństwo zamiast płaszcza. „Ogrzejcie się i najedzcie” — formy greckie mogą też znaczyć „niech was ktoś ogrzeje i nasyci”: mówiący życzy skutku, nie podając środków. Klamra „jaki pożytek” (w. 14 i 16) zamyka scenę.

⁵² **tn** „Sama w sobie” (καθ’ ἑαυτήν, kath’ heautēn) — nie: martwa z zewnętrznych powodów, lecz martwa od środka; uczynki nie są dodatkiem do żywej wiary, ale jej oddechem (obraz rozwinie w. 26).

⁵³ **sn** Najtrudniejszy do rozstawienia dialog listu: starożytne rękopisy nie znają cudzysłowów, więc gdzie kończy się głos „kogoś”? Przyjmujemy z większością wydań: głos obcy to tylko pierwsze zdanie, dalej odpowiada Jakub — „pokaż mi” rzUCA wyzwanie temu, kto rozdziela wiarę i uczynki jak dwie specjalności. Inni ciągną cytą do końca wersetu. **tc** Tekst bizantyjski ma „pokaż mi swoją wiarę Z twoich uczynków” — wygładzenie, które gubi ostrze wyzwania.

⁵⁴ **sn** „Bóg jest jeden” — sedno Szema, wyznania odmawianego przez pobożnego Izraelitę co dnia: „Pan, nasz Bóg, Pan jest jeden” (Pwt 6:4 wg LXX). Wzorcową ortodoksja adresatów (1:1) — i właśnie ją Jakub wybiera na przykład: sama, bez uczynków, nie różni się od teologii demonów. **tc** Wydania różnią się szykiem wyznania; sens bez zmian.

⁵⁵ **tn** „Drżą” (φρίσσω, phrissō) — w NT tylko tu: jeżyć się, cierpnąć; tym słowem LXX opisuje włosy stające dęba na widok ducha (Hi 4:15). Demony mają bezbłędną teologię i pełną grozę — nie mają zaufania. Wiara, o którą chodzi Jakubowi, to nie wiedza o Bogu, lecz powierzenie się Bogu — jak Abraham, który „uwierzył Bogu” (w. 23).

⁵⁶ **tn** „Pusty człowieku” (ὁ ἄνθρωπος κενός, ὁ anthrōpos kene) — styl ulicznej dysputy filozofów: Jakub spiera się z wymyślnym rozmówcą (por. Rz 2:1). „Pusty” — bez zawartości; jak wiara, której broni.

⁵⁷ **tn** „Beczynna” (ἀργή, argē) — dosłownie „bez-czynna” (ἀ, a + ἔργον, ergon): greka gra tu słowem „uczynki” — wiara bez czynów jest bez czynu; polszczyzna oddaje tę grę co do joty. **tc** Tekst bizantyjski ma „martwa” — wyrównanie do w. 17 i 26; „bezcynna” to brzmienie trudniejsze i lepiej poświadczane.

⁵⁸ **sn** „Uznany za sprawiedliwego” (δικαιός, dikaios) — ogłoszony sprawiedliwym, jak wyrokiem. Jakub wskazuje górę Moria (Rdz 22) — a Rdz 22:1 wg LXX zaczyna się: „Bóg wystawił Abrahama na próbę” — tym samym słowem, co „próby” w 1:2.12: Abraham to uczeń szkoły prób z rozdziału 1, a jego uczynek to próba zdana, która ujawniła serce (Rdz 22:12: „teraz wiem”; por. Pwt 8:2 — przypis 4). Paweł cytuję ten sam werset o Abrahamie (Rz 4:2–3; Ga 3:6),

swego syna, na ołtarzu? ²²Widzisz, że wiara współdziałała⁵⁹ z jego uczynkami i z uczynków wiara stała się pełna⁶⁰, ²³I wypełniło się Pismo, które mówi: „Uwierzył Abraham Bogu i policzono mu to za sprawiedliwość” — i przyjacielem Boga został nazwany⁶¹. ²⁴Widzicie, że z uczynków człowiek zostaje uznany za sprawiedliwego, a nie z samej tylko wiary⁶². ²⁵Podobnie i Rachab, nierządnicą — czy nie z uczynków została uznana za sprawiedliwą, gdy przyjęła wysłanników⁶³ i wyprawiła ich inną drogą? ²⁶Bo jak ciało bez ducha⁶⁴ jest martwe, tak i wiara bez uczynków jest martwa.

JĘZYK: WĘDZIDŁO, STER, OGIEŃ (3:1–12)

3¹Niech niewielu z was staje się nauczycielami, bracia moi — wiedząc, że otrzymamy⁶⁵ surowszy wyrok. ²Bo wszyscy w wielu sprawach się potykamy⁶⁶. Jeśli ktoś w słowie się nie potyka, ten jest mężem pełnym, zdolnym utrzymać na wodzy i całe ciało. ³A jeśli koniom wkładamy wędzidła w pyski⁶⁷, żeby nam były posłuszne, to kierujemy i całym ich ciałem. ⁴Oto i okręty: choć są tak wielkie i gnane gwałtownymi wiatrami, kieruje nimi maleńki ster — dokąd zechce poryw sternika⁶⁸. ⁵Tak i język: małym jest członkiem, a wielkimi rzeczami się chełpi⁶⁹. Oto jak mały ogień — jak wielki las podpala! ⁶I język jest ogniem — światem nieprawości. Język osadza się wśród naszych członków: on plami⁷⁰ całe ciało i podpala koło

pytając o co innego: jak grzesznik zostaje przyjęty — nie z uczynków; Jakub pyta, po czym poznać żywą wiarę — po uczynkach. Dwa pytania, dwie odpowiedzi, jeden Abraham.

⁵⁹tn „Współdziałała” (συνεργῶν, synergeō) — znów rodzina „uczynków” (ἐργον, ergon): wiara współ-czynna ze swymi czynami; trzecia odsłona tej gry po „wykonujecie” (w. 9) i „bezczyennej” (w. 20).

⁶⁰tn „Stała się pełna” (τελειῶν, teleiō) — rodzina „pełny” całego listu (1:4.17.25; 2:8): wiara Abrahama na Morii nie stała się dopiero prawdziwa — dojrzała do pełni, jak „wytrwałość ma mieć dzieło pełne” (1:4).

⁶¹sn Cytat to Rdz 15:6 słowo w słowo wg LXX — zaufanie pod gwiazdami, dziesiątki lat przed Morią; Moria to słowo „wypełniła”: pokazała w czynie. „Przyjaciel Boga” — tak tekst hebrajski Iz 41:8: „potomstwo Abrahama, mojego przyjaciela” (wg LXX: „którego umiłowalem”); por. 2 Krn 20:7. Ten sam werset Rdz 15:6 przytacza Paweł (Rz 4:3; Ga 3:6) — patrz przypis 58.

⁶²tn „Nie z samej tylko wiary” — „tylko” (μόνον, monon) jest przysłówkiem: Jakub nie mówi „nie z wiary, lecz z uczynków”, mówi „nie z wiary samej”. Celuje w wiarę-deklarację z w. 14, nie w zaufanie Abrahama z w. 23. Szyk grecki wysuwa „z uczynków” na czoło (zachowane). tc Tekst bizantyjski dodaje „więc”.

⁶³tn „Wysłanników” (ἄγγελοι, angeloi) — tu ludzi, nie aniołów: zwiadowców z Joz 2 (tak też Hbr 11:31). Para przykładów celowa: patriarcha i nierządnicą z pogan. A czemu właśnie „z uczynków”? Jej czyn to dosłownie „uczynione miłosierdzie” z w. 13: w Joz 2:12 Rachab mówi wg LXX „czynię wam miłosierdzie — uczynicie i wy miłosierdzie domowi mego ojca” — i sąd nad Jerychem ją ominął (Joz 6:22–25): miłosierdzie zatrumfowało nad sądem. W Mt 1:5 stoi w rodowodzie Jezusa.

⁶⁴tn „Bez ducha” — albo „bez tchnienia”: to jedno greckie słowo (πνεῦμα, pneuma); obraz ciała, z którego uszło tchnienie życia (por. Rdz 2:7). Klamra rozdziału: od „martwa sama w sobie” (w. 17) do zwłok. Uczynki są dla wiary tym, czym oddech dla ciała — nie dodatkiem, lecz znakiem życia.

⁶⁵tn „Otrzymamy” — Jakub mówi „my”: wlicza siebie do nauczających i do surowiej sądzonych. „Wyrok” (κρίμα, krima) — rodzina „sądu” z 2:12–13; kto naucza, będzie mierzony miarą własnego nauczania (por. przypis 44). Rozdział o języku zaczyna się od tych, którzy żyją z mówienia.

⁶⁶tn „Potykamy się” — jak przestępca Prawa w 2:10: to samo słowo, tyle że teraz „wszyscy” i „w wielu sprawach”. „Mąż pełny” — rodzina „pełności” listu (1:4; 2:22). „Utrzymać na wodzy” — dosłownie to samo słowo co w 1:26: tam kto nie trzyma języka na wodzy, ma pustą pobożność; tu kto utrzyma — panuje nad całym ciałem. Wędzidło z tej metafory zaraz stanie się realne (w. 3).

⁶⁷tn „Wędzidło” (χαλινός, chalinós) — ten sam rdzeń, co „trzymać na wodzy” (1:26; 3:2): obraz przestaje być przenośnią. „Pyski” — po grecku to samo słowo co „usta” (στόμα, stoma): te same „usta”, z których w w. 10 wyjdzie błogosławieństwo i przekleństwo. tc Tekst bizantyjski zaczyna „Oto...”.

⁶⁸tn „Poryw” (ὁρμή, hormē) — nagłe parcie woli; w NT jeszcze tylko Dz 14:5. Pointa obrazu: okrętem nie rządzą wichry, lecz drobny ster w czyjejś ręce — o kierunku nie decyduje siła, lecz to, co najmniejsze (por. w. 5).

⁶⁹tn „Chełpi się” (αὐχέω, auchēō) — słowo w Biblii greckiej tylko tu. W drugiej połowie greka gra jednym słowem po obu stronach porównania: „jak [mały] ogień — jak [wielką] puszczę podpala” (ἥλικον, hēlikon... ἥλικην, hēlikēn); „las” (ῥλη, hylē) to i puszcza, i materiał na opał. tc Tekst bizantyjski w obu miejscach upraszcza: zamiast gry ἥλικον... ἥλικην ma zwykle „mały ogień” (ὀλίγον πῦρ, oligon pyr), a zamiast dwóch słów „wielkimi rzeczami się chełpi” — jedno złożone „wielce się chełpi” (μεγαλαυχέι, megalauchei).

⁷⁰tn „Światem nieprawości” — „świat” jak w polskim „morze zła”: ogrom, cały zbiór (tak Clarke, wskazując podobne

istnienia⁷¹, a sam podpalany jest przez Gehennę.⁷ Bo każdą naturę — zwierząt i ptaków, gadów i stworzeń morskich — ujarzmią i ujarzmią⁷² natura ludzka,⁸ ale języka nikt z ludzi ujarzmić nie zdoła — zło niestałe⁷³, pełne śmiercionośnego jadu.⁹ Nim błogosławimy Pana i Ojca — i nim przeklinamy ludzi, uczynionych na podobieństwo Boga⁷⁴.¹⁰ Z tych samych ust wychodzi błogosławieństwo i przekleństwo. Nie godzi się⁷⁵, bracia moi, żeby tak było.¹¹ Czy źródło z tego samego otworu tryska słodką i gorzką⁷⁶ wodą? ¹² Czy może, bracia moi, figowiec rodzić oliwki albo winorośl figi⁷⁷? Tak i słone źródło nie da słodkiej wody.

DWIE MĄDROŚCI (3:13–18)

¹³ Kto wśród was mądry i rozumny? Niech swoim dobrym postępowaniem pokaże⁷⁸ uczynki w łagodności mądrości.¹⁴ Ale jeśli macie w sercu gorzką zazdrość i samolubną ambicję⁷⁹ — nie przechwalajcie się⁸⁰ i nie kłamcie przeciw prawdzie.¹⁵ Taka mądrość nie zstępuje z góry⁸¹ — jest ziemską, zmysłową, demoniczną.¹⁶ Bo gdzie zazdrość i samolubna ambicja — tam nieład⁸² i wszelka podła sprawa.¹⁷ A mądrość z góry jest najpierw czysta, potem pokojowa, życzliwa,

użycie w Prz 17:6 wg LXX). „Plami” (σπιλόω, spiloō) — przeciwieństwo pobożności „niesplamionej” z 1:27 (ta sama rodzina): to, co miało być zachowane czyste, brudzi się od środka, przez mowę.

⁷¹ **tn** „Koło istnienia” (τροχὸς τῆς γενέσεως, trochos tēs geneōs) — obiegowy grecki zwrot o toczącym się biegu życia: pożar od języka ogarnia cały jego obrót, od urodzenia po kres. „Gehenna” — dolina Hinnom pod Jerozolimą, obraz ognia sądu; poza Ewangeliami tylko tu. Ogień języka ma swoje zaplecze. **tc** Tekst bizantyjski dodaje po „nieprawości” słowo „tak”.

⁷² **sn** Cztery klasy stworzeń — jak w Rdz 1:26, gdzie człowiek uczyniony „na obraz i podobieństwo” otrzymuje panowanie nad rybami, ptactwem, bydłem i gadami. „Ujarzmią i ujarzmią” — dwa czasy: panowanie z Rdz 1 wciąż działa i już się dokonało. Działa wobec wszystkiego — poza jednym członkiem własnego ciała (w. 8); a znieważanie „podobieństwa Bożego” wróci w w. 9.

⁷³ **tn** „Niestale” (ἀκατάστατος, akatastatos) — to samo słowo, co „niestały” człowiek rozdwojony w 1:8; w 3:16 ta rodzina wróci jako „nieład” we wspólnocie. „Jad” — jak w psalmie o języku: „wyostrzyli język swój jak wąż, jad żmij pod ich wargami” (Ps 140:4, wg numeracji LXX 139:4; cytowany też w Rz 3:13). **tc** Tekst bizantyjski ma „nieokiełznane zło”.

⁷⁴ **sn** „Na podobieństwo” (καθ’ ὁμοίωσιν, kath’ homoiōsin) — dokładnie słowo z Rdz 1:26 wg LXX: „uczynimy człowieka na obraz nasz i na podobieństwo”. Przekleństwo rzucone w człowieka trafia w podobiznę Stwórcy (por. Rdz 9:6). „Pana i Ojca” — zestawienie w Biblii tylko tu. **tc** Tekst bizantyjski ma „Boga i Ojca”.

⁷⁵ **tn** „Usta” — to samo greckie słowo co „pyski” koni w w. 3: nasze usta też czekają na wędzidło. „Nie godzi się” (οὐ χρή, ou chrē) — w NT tylko tu; ton starszego brata: łagodniejszy niż zakaz, poważniejszy niż rada.

⁷⁶ **tn** „Gorzka” (πικρός, pikros) — zapamiętajmy to słowo: za trzy wersety wróci jako „gorzka zazdrość” (w. 14) — woda i serce gorzkniej tym samym słowem. „Tryska” (βρύω, bryō) — w Biblii greckiej tylko tu.

⁷⁷ **sn** Drzewo poznaje się po owocu — jak u Jezusa: „czy zbiera się winogrona z cierni albo figi z ostu?” (Mt 7:16; por. Łk 6:44 — ten sam trójkąt: figi, winorośl, ciernie). Zapowiedź w. 13–18: po owocach pozna się też mądrość. **tc** Tekst bizantyjski kończy: „tak żadne źródło nie może dać wody słonej i słodkiej”.

⁷⁸ **tn** „Niech pokaże” — to samo wyzwanie, co w 2:18 („pokaż mi swoją wiarę...”): mądrość, jak wiara, dowodzi się uczynkami, nie deklaracją. „W łagodności” — jak 1:21: tam łagodność przyjmuje słowo, tu nosi mądrość. „Łagodność mądrości” — dopełniacz otwarty: łagodność, która z mądrości płynie i po której ją poznać.

° W wydaniu czytelniczym: „Kto wśród was mądry i rozumny? Niech swoim dobrym postępowaniem pokaże uczynki w łagodności, którą płynie z mądrości.”

⁷⁹ **tn** „Zazdrość” (ζῆλος, zēlos) — słowo o dwóch twarzach: gorliwość i zawiść; „gorzka” spina ją z gorzką wodą z w. 11. „Samolubna ambicja” (ἐριθεία, eritheia) — zabieganie o własną pozycję, rywalizacja; w kontekście rozdziału o nauczycielach (w. 1) — robienie kariery także na wierze.

⁸⁰ **tn** „Nie przechwalajcie się” — to samo słowo, którym miłosierdzie „tryumfuje” nad sądem (2:13): jedyna przechwałka, jaką list pochwała. Przechwałka mądrością, która ma w sercu zawiść, jest „kłamstwem przeciw prawdzie” — życie zaprzecza tezie.

⁸¹ **tn** „Z góry” (ἀνωθεν, anōthen) — jak dary w 1:17: „każde dobre obdarowanie... z góry zstępuje”; mądrości też się nie wypracowuje, lecz wyprasza (1:5). Trzy przymiotniki schodzą po stopniach: „ziemska” — nie z góry; „zmysłowa” (ψυχική, psichikē) — z samej przyrodzonej duszy, bez Ducha (por. 1 Kor 2:14; Jud 19); „demoniczna” (δαμονιώδης, daimoniōdēs — w Biblii greckiej tylko tu) — demony też mają swoją wiedzę o Bogu (2:19), a jednak drżą.

⁸² **tn** „Nieład” (ἀκαταστασία, akatastasia) — rodzina „niestałego”: niestały jest człowiek rozdwojony (1:8), niestałe zło języka (3:8), a tu rozchwianiu ulega cała wspólnota. Ta sama droga w dół: serce — usta — dom.

ustępliwa⁸³, pełna miłosierdzia i dobrych owoców, niestronnicza⁸⁴, nieobłudna. ¹⁸ A owoc sprawiedliwości sieje się w pokoju⁸⁵ — dla tych, którzy pokój czynią.

SKĄD WOJNY WŚRÓD WAS (4:1–10)

4¹ Skąd wojny i skąd walki wśród was? Czy nie stąd: z waszych rozkoszy⁸⁶, które prowadzą wojnę w waszych członkach? ² Pożądacie — a nie macie. Zabijacie⁸⁷ i zazdrościcie — a nie możecie osiągnąć. Walczycie i wojujecie. Nie macie, bo nie prosicie⁸⁸. ³ Proście — a nie otrzymujecie, bo źle prosicie: po to, żeby roztrwonić na wasze rozkosze. ⁴ Cudzołożnice⁸⁹! Czy nie wiecie, że przyjaźń ze światem to wrogość wobec Boga? Kto więc chciałby być przyjacielem świata⁹⁰, staje się wrogiem Boga. ⁵ Albo czy sądzicie, że Pismo na próżno mówi: „Zazdrośnie tęskni za duchem, którego w nas osadził⁹¹”? ⁶ Ale większą jeszcze daje łaskę⁹². Dlatego mówi: „Bóg pysznym się sprzeciwia, a pokornym daje łaskę”. ⁷ Poddajcie się więc Bogu. Przeciwstawcie się⁹³ diabłu — a ucieknie od was; ⁸ zbliżcie się do Boga, a zbliży się do was. Obmyjcie ręce,

⁸³ tn „Ustępliwa” (εὐπειθής, eupeithēs — w NT tylko tu) — dająca się przekonać: przeciwieństwo upierania się przy swojej racji; siostra „życzliwej” (ἐπιεικής, epieikēs) — niedochodzącej swego do końca. „Pełna miłosierdzia” — jak język był „pełen jadu” (w. 8, to samo słowo „pełna”): dwie pełnie do wyboru.

⁸⁴ tn „Niestronnicza” (ἀδιákριτος, adiakritos — w NT tylko tu) — rodzina słowa, które znaczyło „wątpić” (1:6) i „robić różnice” (2:4): mądrość z góry nie sortuje ludzi i nie jest rozdarta w sobie — oba odcienie naraz; wybieramy „niestronniczą”, bo list walczy ze względami na osoby (2:1–9). tc Tekst bizantyjski dodaje „i” przed ostatnim członem.

⁸⁵ sn Echo proroka: „dziełem sprawiedliwości będzie pokój” (Iz 32:17 wg LXX) — i kontrapunkt do 1:20: gniew człowieka „nie wykonuje sprawiedliwości Bożej”; sprawiedliwość rośnie tylko na polu pokoju. „Tym, którzy pokój czynią” — por. Mt 5:9; po grecku celownik: dla nich — i przez nich — ten zasiew. Emfaza na „w pokoju” (szyk grecki) zachowana.

⁸⁶ tn „Rozkosze” (ἡδονή, hēdonē) — przyjemności, które z przedmiotu pragnień urosły na dowódcę: „prowadzą wojnę” (στρατεύομαι, strateuomai) to słowo o służbie wojskowej, dobrane do „wojen i walk” z początku wersetu (por. 1 P 2:11; Rz 7:23). Pole bitwy jest wewnętrzne — „w waszych członkach” — zanim stanie się wspólnotowe. tc Tekst bizantyjski opuszcza drugie „skąd”.

⁸⁷ tn „Pożądacie” — to samo słowo, co w łańcuchu 1:14–15: pożądanie, które „poczęło” i urodziło śmierć — tu widać jego dorosłe dzieci: wojny. „Zabijacie” — rękopisy mówią to zgodnie, choć od Erazma niektórzy poprawiali na „zazdrościcie” (podobne w zapisie), bo słowo wydaje się za mocne. Nie trzeba poprawiać: tak mówi Kazanie na Górze (gniew pod sąd jak zabójstwo, Mt 5:21–22) i 1 J 3:15: „każdy, kto nienawidzi swego brata, jest zabójcą”.

⁸⁸ tn „Nie prosicie” — klamra z 1:5: jest Bóg, który „daje wszystkim po prostu i bez wypominania” — a wojujący o wszystko, tylko nie proszą; a gdy proszą (w. 3), proszą „źle”: nie o dar, lecz o paliwo dla rozkoszy.

⁸⁹ tn Rodzaj żeński jest celowy — to język proroków o niewiernej oblubienicy Boga (Oz 1–3; Jr 3; Ez 16): wspólnota jest żoną, która zdradza; por. „pokolenie cudzołożne” u Jezusa (Mt 12:39). tc Tekst bizantyjski dodaje „cudzołożnicy i” — wygląda na oba rodzaje i gubi metaforę małżeńską.

⁹⁰ sn „Przyjaciel świata” — dokładnie naprzeciw „przyjaciela Boga” z 2:23: list zna tylko te dwie przyjaźnie i żadnej unii personalnej. „Staje się” (καθίσταται, kathistatai) — to samo słowo, którym język „osadza się” wśród członków (3:6): nikt nie budzi się wrogiem Boga, tym się zostaje.

⁹¹ sn Najciemniejsze zdanie listu — takich słów nie ma nigdzie w Piśmie; Jakub najpewniej streszcza jego stały wątek: Bóg jest zazdrosny o swój lud jak mąż o żonę (Wj 20:5: „Bóg zazdrosny”; stąd „cudzołożnice” w w. 4). Czytamy za gramatyką: „duch” jest tu dopełnieniem — to Bóg tęskni za duchem, którego w nas osadził (tchnienie z Rdz 2:7). Inni czytają: „duch, który w nas mieszka, tęskni aż do zawiści” — wtedy o ludzkiej skłonności. Rozstrzygnięcia nie ma; oba odczyty prowadzą do w. 6: na zazdrość Boga odpowiedzią jest łaska, nie kara.

⁹² sn Cytat z Prz 3:34 wg LXX — tam „Pan”; Jakub i 1 P 5:5 cytują identycznie z „Bóg”: wspólna forma tego wersetu w pamięci wczesnego kościoła. „Sprzeciwia się” (ἀντιτάσσεται, antitassetai) — słowo wojskowe: ustawia szyk przeciw; w liście, który zaczął rozdział od „wojen”, Bóg staje w szyku — ale tylko przeciw pysznym. „Pokornym” — tym samym słowem list nazwał „brata niskiego stanu” (1:9).

⁹³ tn Ciąg dalszy słów wojskowych: „poddajcie się” — stańcie w szyku pod kimś; „przeciwstawcie się” — stańcie w szyku przeciw (ta sama rodzina, co „sprzeciwia się” w w. 6). Front przebiega prosto: kto nie chce mieć Boga naprzeciw, staje pod Nim — a naprzeciw diabłu; por. 1 P 5:8–9 (ta sama para: pokora przed Bogiem, opór diabłu — zaraz po tym samym cytacie z Przysłów).

grzesznicy, i oczyśćcie serca, rozdwojeni⁹⁴! ⁹ Biadujcie⁹⁵, smućcie się i płaczcie! Wasz śmiech niech się obróci w żalobę, a radość — w przygnębienie. ¹⁰ Uniźcie się przed Panem — a On was wywyższy⁹⁶.

KTO SĄDZI BRATA, SĄDZI PRAWO (4:11–12)

¹¹ Nie obmawiajcie⁹⁷ się nawzajem, bracia. Kto obmawia brata albo sądzi swego brata — obmawia Prawo i sądzi Prawo. A jeśli sądzisz Prawo, nie jesteś wykonawcą Prawa, lecz sędzią.

¹² Jeden jest Prawodawca i Sędzia⁹⁸ — Ten, który może zbawić i zgubić. A ty kim jesteś, że sądzisz bliźniego?

DZIŚ ALBO JUTRO — A JESTEŚCIE PARĄ (4:13–17)

¹³ Nuże teraz⁹⁹, wy, którzy mówicie: „Dziś albo jutro pojedziemy do tego a tego miasta, spędzimy tam rok, będziemy handlować i zarobimy” — ¹⁴ wy, którzy nie wiecie, co będzie jutro! Czym jest wasze życie? Parą¹⁰⁰ jesteście, która na chwilę się ukazuje, a potem znika. ¹⁵ Zamiast tego powinniście mówić: „Jeśli Pan zechce, będziemy żyć i zrobimy to lub owo”¹⁰¹. ¹⁶ Teraz zaś chlubicie się w swoich przechwałkach¹⁰². Każda taka chluba jest zła. ¹⁷ Kto więc umie czynić dobro, a nie czyni — temu jest to grzechem¹⁰³.

NUŻE, BOGACZE (5:1–6)

⁹⁴ **sn** Język kapłański: „zbliżać się” to w Prawie słowo o kapłanach podchodzących do Pana (por. Wj 19:22), a para „ręce i serce” — warunki wejścia na Jego górę: „niewinny rękoma i czysty sercem” (Ps 24:4). „Oczyśćcie” (ἀγνίζω, hagnizō) — rodzina „czystej” mądrości z góry (ἀγνή, hagnē, 3:17): serce ma mieć tę samą próbę czystości. „Rozdwojeni” (διψυχοι, dipsychoi) — jak 1:8: tam rozdwojenie psuło modlitwę, tu chce dzielić przyjaźń między Boga i świat; obie połowy listu woła jedno słowo.

⁹⁵ **tn** „Biadujcie” (ταλαίπωρέω, talaipōrēō) — poczuć własną nędzę: wezwanie do lamentu, jak u proroków przed dniem Pana (por. Jl 1:9–13). „Przygnębienie” (κατήφεια, katēpheia) — słowo w Biblii tylko tu: smutek ze spuszczonej oczami (tak leksykony). To nie pochwała ponuractwa — list każe radować się w próbach (1:2); żaloba jest dla śmiechu, który zagłusza zdradę (w. 4).

⁹⁶ **sn** Domknięcie ruchu z 1:9–10: brat „niskiego stanu” ma się chlubić wywyższeniem, bogaty — uniżeniem; tu ta sama winda: w dół przed Panem, w górę od Pana. Por. Mt 23:12; 1 P 5:6.

⁹⁷ **tn** „Obmawiać” (καταλάλω, katalalēō) — mówić przeciw komuś za jego plecami: „kto potajemnie obmawia bliźniego, tego wytrącać” (Ps 101:5; tym samym słowem LXX opisuje szemranie Miriam i Aarona przeciw Mojżeszowi, Lb 12:8). Logika: Prawo każe bliźniego miłować (2:8) — kto obmawia, orzeka wyrokiem własnych ust, że to prawo nie obowiązuje; z „wykonawcy” (1:22–25) robi się sędzią.

⁹⁸ **tn** „Prawodawca” (νομοθέτης, nomothētēs) — w NT tylko tu; „jeden jest” — jak w wyznaniu z 2:19: skoro jeden jest Bóg, jeden jest i sąd. „Zbawić i zgubić” — pełna władza sędziego (por. Mt 10:28). „Bliźniego” — słowo z przykazania (Kpł 19:18; Jk 2:8): sądzisz dokładnie tego, którego miałeś miłować; por. Rz 14:4.

⁹⁹ **tn** „Nuże teraz” (Ἄγε νῦν, age nyn) — wykrzyknik stawiający słuchacza do pionu; wróci w 5:1 przeciw bogaczom — dwa „nuże” zszywają kupców z bogaczami. Plan czteroczłonowy: pojedziemy, spędzimy, pohandlujemy, zarobimy — kompletny, tylko bez Boga i bez śmierci; oba braki uzupełni w. 14–15.

¹⁰⁰ **tn** „Para” (ἀτμίς, atmis) — opar, dym: tym słowem LXX opisuje dym znad spalonej Sodomy (Rdz 19:28) i obłok kadzidła (Kpł 16:13) — coś widocznego przez chwilę i bez śladu. Nie „życie wasze jest parą” — mocniej: „parą JESTEŚCIE”. Ta sama kruchość, którą 1:10–11 dał bogatemu (kwiat trawy); por. Ps 39:6–7; Łk 12:16–20.

¹⁰¹ **sn** Nawet życie stoi pod „jeśli”: „będziemy żyć” należy do treści zastrzeżenia, nie jest pewnikiem. Nie chodzi o formułkę do doklejania (por. Mt 6:7), lecz o plany robione z odkrytą głową; por. Dz 18:21; 1 Kor 4:19 — Paweł mówi dokładnie tak.

¹⁰² **tn** „Przechwałki” (ἀλαζονεία, alazoneia) — w NT tylko tu i w 1 J 2:16: tam „chępliwość życia”, przechwalanie się tym, co się ma — i tam też stoi obok pożądania oraz przemijania świata: oba listy widzą ten sam węzeł. „Chluba” — rodzina z 1:9 (dobra chluba uniżonego) i 2:13 (miłosierdzie tryumfujące): zła jest tylko ta z samowystarczalności.

¹⁰³ **sn** Grzech zaniechania — w jednym zdaniu: cały list w pigułce. „Wiedzieć” a „czynić” — para z lustra (1:22–25); wiara bez czynów (2:14–26); a tu jeszcze ostrzej: wystarczy wiedzieć i nie zrobić. Zdanie brzmi jak przysłowie — być może przytoczone; „temu jest to grzechem” — grzech pada na końcu, jak wyrok.

5¹ Nuże teraz, bogacze! Płaczcie, zawodząc¹⁰⁴ nad nieszczęściami, które na was nadchodzą. ² Wasze bogactwo zgniło, a wasze szaty stały się pastwą moli¹⁰⁵; ³ wasze złoto i srebro zardzewiało, a ich rdza¹⁰⁶ będzie świadectwem przeciw wam i pożre wasze ciała jak ogień. Nagromadziliście *skarby* w dniach ostatecznych! ⁴ Oto zapłata robotników, którzy żęli wasze pola — zatrzymana przez was¹⁰⁷ — krzyczy, a wołania żniwiarzy doszły do uszu Pana Zastępów¹⁰⁸. ⁵ Żyliście na ziemi w zbytku i rozkoszach — utuczyliliście wasze serca w dniu rzezi¹⁰⁹. ⁶ Skazaliście, zabiliście sprawiedliwego. Czy nie sprzeciwia się wam¹¹⁰?

CIERPLIWOŚĆ AŻ DO PRZYJŚCIA PANA (5:7–12)

⁷ Bądźcie więc cierpliwi¹¹¹, bracia, aż do przyjścia Pana. Oto rolnik wyczekuje cennego owocu ziemi, cierpliwy przy nim, aż otrzyma *deszcz* wczesny i późny¹¹². ⁸ Bądźcie cierpliwi i wy, umocnijcie wasze serca — bo przyjście Pana się przybliżyło¹¹³. ⁹ Nie wzdychajcie przeciw sobie nawzajem, bracia, abyście nie zostali osądzeni — oto Sędzia stoi przed drzwiami¹¹⁴. ¹⁰ Za wzór znoszenia zła i cierpliwości weźcie, bracia, proroków, którzy mówili w imieniu Pana¹¹⁵.

¹⁰⁴ **tn** „Zawodząc” (ὀλολύζω, ololyzō — słowo-wycie, w NT tylko tu) — tak prorocy każą wyć przed dniem Pana: „zawóddzcie, bo bliski jest dzień Pana” (Iz 13:6 wg LXX). „Nieszczęścia” — rodzina „biadujcie” z 4:9: wspólnota miała lamentować w porę, bogaczom lament przyjdzie poniewczasie. Drugie „nuże” (por. 4:13): kupcy planowali bez Boga — bogacze zgromadzili bez Boga.

¹⁰⁵ **tn** Czas dokonany, trzykrotnie (ww. 2–3): zgniło, stały się, zardzewiało — wyrok opisany jako już wykonany, zanim właściciele cokolwiek zauważyli. „Pastwą moli” (σητόβρωτος, sētoβrōtos) — słowo z księgi Hioba: „jak szata zjedzona przez mole” (Hi 13:28 wg LXX) — a sam Hiob wróci w w. 11; por. Mt 6:19–20: mół i rdza kontra skarby w niebie.

¹⁰⁶ **tn** „Rdza” (ῥός, ios) — to samo greckie słowo co „jad” języka w 3:8: śniedź i trucizna jednym słowem. Złoto przecież nie rdzewieje — tym mocniejszy obraz: gdy przyjdzie dzień, „nie do zjedzenia” okaże się zjedzone, a śniedź przejdzie z kruszcu na ciała. „Nagromadziliście” (θησαυρίζω, thēsaurizō) — czasownik od „skarbu”, dopowiedziany rzeczownik oznaczamy kursywą; gromadzić w czasie, który właśnie się kończy (por. Łk 12:21; Mt 6:19–20).

¹⁰⁷ **tn** Trzeci raz ta sama karta Księgi Kapłańskiej w tym liście: „nie przenocuje u ciebie zapłata najemnika do rana” (Kpł 19:13; wcześniej 19:15 → 2:1 i 19:18 → 2:8). A Pwt 24:15 dopowiada, co się dzieje z zatrzymaną zapłatą: „będzie wołał przeciw tobie do Pana — i będzie w tobie grzech”. Pieniądz odebrany głosu nie traci. **tc** NA28 i tekst bizantyjski czytają „zagrabiona” (mocniej niż „zatrzymana”).

¹⁰⁸ **sn** „Pan Zastępów” — hebrajski tytuł (Cewaot) zostawiony w grece bez tłumaczenia, jak zapisał go Jakub (Σαβαώθ, Sabaōth). Całe zdanie „doszły do uszu Pana Zastępów” to fraza z Iz 5:9 wg LXX — a u Izajasza chodzi o to samo: wielkie domy i zagarnięte pola.

¹⁰⁹ **tn** Obraz z zagrody: bydło tuczy się beztrudnie właśnie wtedy, gdy nóż już przygotowany. „Dzień rzezi” — jak u Jeremiasza o tych, którym się wiedzie w nieprawości (por. Jr 12:1–3). „Rozkosze” — por. 4:1.3: te same rozkosze, które prowadziły wojny, tu kończą tuczenie.

¹¹⁰ **tn** Dwa uderzenia bez spójnika: wyrok i egzekucja. „Sprawiedliwy” — pojedynczy i zbiorowy zarazem: każdy ubogi przeciągnięty przez sądy (2:6). Końcowe pytanie ma celowo otwarty podmiot: czy to sprawiedliwy „nie stawia wam oporu” (wielu czyta jako zdanie oznajmujące) — czy raczej słysząc echo 4:6: Bóg „sprzeciwia się” pysznym, tym samym słowem? Sędzia stoi już u drzwi (w. 9).

¹¹¹ **tn** „Cierpliwość” (μακροθυμία, makrothymia) — dosłownie „długi oddech ducha”: nie bierność, lecz niespieszność do gniewu. To inne słowo niż „wytrwałość” (ὑπομονή, hypomonē) z 1:3–4: wytrwałość dźwiga ciężar, cierpliwość czeka nie oddając ciosu — obie spotkają się w ww. 10–11. „Przyjście” (παρουσία, parousia) — słowo o uroczystym przybyciu władcy.

¹¹² **sn** „Deszcz wczesny i późny” — rytm ziemi Izraela z obietnicy przymierza: „da deszcz twojej ziemi w swoim czasie, wczesny i późny” (Pwt 11:14 wg LXX — te same dwa słowa): jesienny po siewie i wiosenny przed żniwem; greka mówi tylko „wczesny i późny” — rzeczownik dopowiadamy kursywą (tekst bizantyjski wstawia go wprost). Rolnik wie, że między siewem a żniwem niczego nie da się przyspieszyć — i że deszcz nie jest jego.

¹¹³ **tn** „Przybliżyło się” (ἤγγικεν, ēngiken) — ten sam czas dokonany, którym Ewangelie ogłaszają: „przybliżyło się królestwo” (Mk 1:15) — i to samo słowo, co w 4:8: „zblizcie się do Boga, a zbliży się do was”. Kto się zbliżał, temu bliskość Pana nie grozi — sprzyja.

¹¹⁴ **tn** Po grzmocie na bogaczy — najcichszy z grzechów: wzdychanie na braci, obmowa bez słów (por. 4:11–12: jeden jest Sędzia). „Przed drzwiami” — jak u Jezusa o bliskości końca: „blisko jest, u drzwi” (Mk 13:29); kto wzdycha na brata, wydaje wyrok w przedpokoj Sędziego.

¹¹⁵ **sn** Prorocy — ludzie, którzy mówili w imieniu Pana i właśnie dlatego cierpieli (por. Mt 5:11–12: „tak prześladowali proroków przed wami”). Dla wspólnoty, której odebrano zapłatę i dobre imię (2:6–7; 5:4), to wzór celny: cierpienie nie unieważnia posłania.

¹¹ Oto błogosławimy tych, którzy wytrwali¹¹⁶. O wytrwałości Hioba słyszeliście i cel Pana zobaczyliście¹¹⁷ — bo Pan jest wielce miłosierny i litościwy. ¹² A przede wszystkim, bracia moi, nie przysięgajcie — ani na niebo, ani na ziemię, ani żadną inną przysięgą. Niech wasze „tak” będzie tak, a „nie” — nie¹¹⁸, abyście nie wpadli pod sąd.

MODLITWA WIARY (5:13–18)

¹³ Cierpi ktoś wśród was? Niech się modli. Jest ktoś dobrej myśli? Niech śpiewa¹¹⁹. ¹⁴ Choruje ktoś wśród was? Niech przywoła starszych kościoła¹²⁰ i niech się modlą nad nim, namaściwszy go oliwą¹²¹ w imię Pana. ¹⁵ A modlitwa wiary wybawi¹²² chorego i Pan go podniesie; a jeśliby popełnił grzechy, będzie mu odpuszczone. ¹⁶ Wyznawajcie więc jedni drugim grzechy i módlcie się za siebie nawzajem, abyście zostali uzdrowieni. Wiele może modlitwa sprawiedliwego — działająca¹²³. ¹⁷ Eliasz był człowiekiem¹²⁴ doznającym tego co my — a modlitwą pomodlił się¹²⁵, żeby nie padało, i nie padało na ziemię trzy lata i sześć miesięcy; ¹⁸ i znów się pomodlił — a niebo dało deszcz i ziemia wydała swój owoc¹²⁶.

ZAWRÓCIĆ BŁĄDZĄCEGO (5:19–20)

¹⁹ Bracia moi, jeśli ktoś wśród was zbłądzi¹²⁷ od prawdy, a ktoś go zawróci — ²⁰ niech wie, że ten, kto zawrócił grzesznika z jego błędnej drogi, wybawi jego duszę od śmierci i zakryje

¹¹⁶sn Dokładnie obietnica z 1:12: „błogosławiony mąż, który wytrwa w próbie” — list wraca na start: szkoła prób z rozdziału 1 ma swoich absolwentów, a pierwszy z wymienionych to Hiob.

¹¹⁷tn „Wytrwałość Hioba” — nie stoicki spokój: Hiob skarżył się głośno i długo — ale Boga nie puścił. „Cel Pana” (τὸ τέλος κυρίου, to telos kyriou — dosłownie: koniec) — to, do czego Pan prowadził sprawę Hioba i jak ją zakończył (Hi 42:10–17); znowu rodzina „pełności” listu (1:4). „Wielce miłosierny” (πολύσπλαγχνος, polysplachnos — w Biblii tylko tu) i „litościwy” — jak Bóg przedstawia się Mojżeszowi: „litościwy i miłosierny” (Wj 34:6 wg LXX).

¹¹⁸sn Najbliższe echo słów Jezusa w całym liście: Mt 5:34–37, niemal zdanie po zdaniu. Przysięga dzieli mowę na strefę „pod przysięgą” i resztę, w której prawda obowiązuje słabiej — a po trzech rozdziałach o języku puenta jest prosta: mowa uzdrowiona nie potrzebuje wzmacniaczy. ^{tc} Tekst bizantyjski ma „abyście nie wpadli w obłudę”.

¹¹⁹tn „Niech śpiewa” (ψάλλω, psallō) — śpiewać przy strunach; od tego słowa „psalm”. Obie pogody duszy mają ten sam adres: i skarga, i pieśń idą do Boga — jak w Psalterzu, gdzie mieszkają obok siebie.

¹²⁰tn „Starsi” (πρεσβύτεροι, presbyteroi) — tu naprawdę urząd wspólnoty (inaczej niż „starzec” w Flm 9 — pokrewne, lecz inne słowo). „Kościoła” (ἐκκλησία, ekklesia) — to samo grono, które w 2:2 nazywało się jeszcze „synagogą”: dwa imiona jednego zgromadzenia.

¹²¹sn Oliwa — codzienne lekarstwo tamtego świata (Łk 10:34: Samarytanin zalewa rany oliwą i winem); Dwunastu „namaszczało olejem wielu chorych i uzdrowiało” (Mk 6:13). Gest jest i medyczny, i modlitewny — a moc jest „w imieniu Pana”, nie w oliwie.

¹²²tn „Wybawi” (σῶζω, sōzō) — jedno greckie słowo na „uzdrowić” i „zbawić” (por. Mk 5:34: „twoja wiara cię wybawiła”); tu oba naraz, bo i „podniesie” (ἐγείρω, egeirō) to słowo i o wstawaniu z łóżka, i o zmartwychwstaniu. „Modlitwa wiary” — wiary z 1:6: proszącej bez rozdwojenia. Trzecia część zdania uczciwie mówi „jeśliby” — choroba nie musi być winą (por. J 9:2–3).

¹²³tn „Działająca” (ἐνεργουμένη, energoumenē) — ostatnie słowo z rodziny „czynu” (ἔργον, ergon), nerwu całego listu: nawet modlitwa jest tu czynna, wprzęgnięta w działanie. „Wiele może” — na czele zdania, jak w grece. „Jedni drugim... za siebie nawzajem” — wyznanie i modlitwa płyną w obie strony; to nie trybunał, lecz wzajemność. ^{tc} Tekst bizantyjski ma „przewinienia” zamiast „grzechy”.

¹²⁴tn „Człowiekiem” — z naciskiem (tak szyk grecki): nie herosem; „doznającym tego co my” (ὁμοιοπαθής, homoiopathēs) — tego samego słowa używają Paweł i Barnaba, gdy tłum chce im złożyć ofiarę: „my też jesteśmy ludźmi, doznającymi tego co wy” (Dz 14:15). Eliasz bał się, uciekał i chciał umrzeć (1 Krl 19) — i właśnie taki się modlił.

¹²⁵tn „Modlitwą pomodlił się” — hebrajski sposób wzmacniania czasownika (jak „śmiercią umrzesz”), zachowany: modlił się naprawdę, całym sobą. Suszy z 1 Krl 17–18 tekst tam nie liczy; „trzy lata i sześć miesięcy” to utrwalaona rachuba żydowska (połowa siódemki — liczba niedoli), tak samo u Jezusa (Łk 4:25).

¹²⁶sn Klamra z rolnikiem z w. 7: na deszcz i owoc się czeka — i oba daje Bóg; por. „owoc sprawiedliwości” siany w pokoju (3:18). Modlitwa Eliasza nie zastąpiła czekania: między jedną a drugą modlitwą minęły trzy i pół roku.

¹²⁷tn „Zbłądzi” (πλανάω, planaō) — jak przestroga 1:16: „nie dajcie się zwodzić” — klamra listu; strona bierna dopuszcza i „da się zwieść”. „Zawróci” (ἐπιστρέφω, epistrephō) — słowo o nawróceniu: zawrócić kogoś z drogi (por. Łk 22:32; Ga 6:1).

mnóstwo grzechów¹²⁸.

GLOSARIUSZ — SŁOWA KLUCZE KSIĘGI

- πειρασμός / πειράζω** (*peirasmos / peirazō*) (G3986 / G3985) — próba / kusić · ww. 1:2, 1:12 / 1:13 (3×), 1:14 — jedna grecka rodzina — gra słów rozdziału 1; tn 3
- ὑπομονή** (*hypomonē*) (G5281) — wytrwałość · ww. 1:3, 1:4
- τέλειος** (*teleios*) (G5046) — pełny · ww. 1:4 (2×), 1:17, 1:25 — spójnie z 1 J 4:18; gra z „brakiem” w 1:4–5
- δίψυχος** (*dipsychos*) (G1374) — rozdwojony · ww. 1:8 — dosł. „dwuduszny” — w Biblii tylko Jk 1:8 i 4:8; tn 10
- ἐπιθυμία** (*epithymia*) (G1939) — pożądanie · ww. 1:14, 1:15 — spójnie z 1 J 2:16–17
- ἀποκύεω** (*apokyeō*) (G616) — wydać na świat · ww. 1:15, 1:18 — czasownik porodu — dwa porody rozdziału; tn 17
- πλανᾶω** (*planaō*) (G4105) — zwodzić · ww. 1:16 — spójnie z 1 J 2:26; 3:7
- δόσις / δώρημα** (*dosis / dōrēma*) (G1394 / G1434) — obdarowanie / dar · ww. 1:17 — czynność dawania i rzecz dana — tn 19
- ἔμφυτος** (*emphytos*) (G1721) — wszczepiony · ww. 1:21 — w NT tylko tu
- ποιητής / ἀκροατής** (*poiētēs / akroatēs*) (G4163 / G202) — wykonawca / słuchacz · ww. 1:22, 1:23, 1:25 / 1:22, 1:23, 1:25 — tn 23
- ψυχή** (*psychē*) (G5590) — dusza · ww. 1:21 — jak 3 J 2; inaczej niż idiom „oddać życie” 1 J 3:16
- χαλιναγωγέω** (*chalinagōgeō*) (G5468) — trzymać na wodzy · ww. 1:26 — dosł. prowadzić przy wędzidle; wróci w 3:2
- θρησκεία** (*thrēskeia*) (G2356) — pobożność · ww. 1:26, 1:27 — religijność w praktykach — tn 28
- τηρέω** (*tēreō*) (G5083) — zachowywać · ww. 1:27 — spójnie z 1 J 2:3–5
- μακάριος** (*makarios*) (G3107) — błogosławiony · ww. 1:12, 1:25
- προσωποληψία** (*prosōpolēmpsia*) (G4382) — względy na osoby · ww. 2:1, 2:9 (czasownik) — dosł. „branie twarzy” — idiom Kpł 19:15; tn 28
- πτωχός** (*ptōchos*) (G4434) — ubogi · ww. 2:2, 2:3, 2:5, 2:6
- ἔλεος** (*eleos*) (G1656) — miłosierdzie · ww. 2:13 (2×) — spójnie z 2 J 3
- κρίσις** (*krisis*) (G2920) — sąd · ww. 2:13 (2×)
- ἔργον** (**lm.**) (*ergon*) (G2041) — uczynki · ww. 2:14–26 (12×) — lp. „dzieło” (1:4, 1:25 — dzieło jako całość), **lm.** „uczynki” (konkretne czyny); rozjazd celowy, patrz spojnoscy
- δικαιόω** (*dikaioō*) (G1344) — uznać za sprawiedliwego · ww. 2:21, 2:24, 2:25 — tn 58
- νόμος** (*nomos*) (G3551) — prawo / Prawo · ww. 1:25, 2:8–12 — „prawo wolności” małą literą (1:25; 2:12); Prawo Mojżeszowe wielką (2:9–11)
- παραβάτης** (*parabatēs*) (G3848) — przestępca · ww. 2:9, 2:11
- πταίω** (*ptaiō*) (G4417) — potknąć się · ww. 2:10, 3:2 (2×)
- χαλιναγωγέω / χαλινός** (*chalinagōgeō / chalinós*) (G5468 / G5469) — trzymać (utrzymać) na wodzy / wędzidle · ww. 1:26, 3:2 / 3:3 — jeden rdzeń — obraz z 1:26 urzeczywistnia się w 3:3

¹²⁸ **sn** List kończy się bez pozdrowień — ostatnim słowem jest ratunek. „Zakryje mnóstwo grzechów” — Prz 10:12: „wszystkie przestępstwa zakrywa miłość”; Jakub (i 1 P 4:8) idzie tu za tekstem hebrajskim — grecki przekład ma w tym miejscu inne zdanie. Czyje grzechy zostają zakryte — zawróconego czy zawracającego? Tekst tego nie mówi; najbliżej: zawróconego, którego duszę wybawia od śmierci (por. łańcuch 1:15: grzech wydaje na świat śmierć — tu ktoś ten poród przerywa). **tc** Część wydań opuszcza „jego” przy duszy.

- ἀκατάστατος / ἀκαταστασία** (*akatastatos / akatastasia*) (G182 / G181) — niestały (niestale) / nieład · ww. 1:8, 3:8 / 3:16 — *jedna rodzina: człowiek → język → wspólnota*
- σοφία** (*sophia*) (G4678) — mądrość · ww. 1:5, 3:13, 3:15, 3:17
- πραΰτης** (*prautēs*) (G4240) — łagodność · ww. 1:21, 3:13
- ἀνωθεν** (*anōthen*) (G509) — z góry · ww. 1:17, 3:15, 3:17
- πικρός** (*pikros*) (G4089) — gorzki · ww. 3:11, 3:14 — *woda i serce gorzknieją tym samym słowem*
- ζῆλος / ἐριθεία** (*zēlos / eritheia*) (G2205 / G2052) — zazdrość / samolubna ambicja · ww. 3:14, 3:16 — *tn 78*
- δείκνυμι** (*deiknymi*) (G1166) — pokazać · ww. 2:18 (2×), 3:13
- ἡδονή** (*hēdonē*) (G2237) — rozkosze · ww. 4:1, 4:3
- καταλαλέω** (*katalaleō*) (G2635) — obmawiać · ww. 4:11 (3×)
- ταπεινός / ταπεινόω** (*tapeinos / tapeinoō*) (G5011 / G5013) — niskiego stanu, pokorny / unżyć się · ww. 1:9, 4:6 / 4:10 — *jeden ruch listu: w dół przed Bogiem — w górę od Boga*
- ἀλαζονεία** (*alazoneia*) (G212) — chępliwość (przechwałki) · ww. 4:16 — *w NT tylko tu i 1 J 2:16 — spójnie z naszym 1 J*
- φίλος / φιλία** (*philos / philia*) (G5384 / G5373) — przyjaciel / przyjaźń · ww. 2:23, 4:4 / 4:4 — *dwie przyjaźnie listu: Boga albo świata*
- μακροθυμία** (*makrothymia*) (G3115 / G3114) — cierpliwość / być cierpliwym · ww. 5:7 (2×), 5:8, 5:10 — *czeka nie oddając ciosu; inna niż ὑπομονή (dźwiga) — tn 111*
- παρουσία** (*parousia*) (G3952) — przyście · ww. 5:7, 5:8
- πρεσβύτερος** (*presbyteros*) (G4245) — starszy · ww. 5:14 — *urząd wspólnoty — INNE słowo niż προεσβύτης „starzec” Flm 9*
- ιός** (*ios*) (G2447) — jad (3:8) / rdza (5:3) · ww. 3:8, 5:3 — *jedno greckie słowo: trucizna i śniedz — rozjazd celowy, przypis 106*

O TYM WYDANIU

Ten przekład ma jeden cel nadrzędny: pomóc lepiej poznać Boga przez uważne słuchanie tego, co On mówi w swoim Słowie. Dlatego trzymamy się litery oryginału — jego szyku, obrazów i chropowatości — a dosłowności nie zgadujemy, tylko sprawdzamy testami zrozumienia; tam, gdzie litera naprawdę myli, przypis ° mówi to samo prościej. Każdy trudny wybór ma przypis z uzasadnieniem i źródłem; tam, gdzie greka dopuszcza więcej niż jedno odczytanie, pokazujemy warianty, zamiast rozstrzygać za czytelnika. Stąd nazwa: otwarty — każda decyzja jest jawna, a całość na wolnej licencji.

Widać to już w tytułach ksiąg: podajemy je tak, jak brzmią w tekście greckim — „Jakuba”, „Jana”, „Do Hebrajczyków”. Nie dopisujemy „świętego” nie z braku szacunku dla autorów, ale dlatego, że w Nowym Testamencie to imię należy do wszystkich wierzących: „Pozdrówcie wszystkich waszych przewodzących i wszystkich świętych” (Hbr 13:24) — przewodzących wymieniono osobno, obok nich. A sam Jakub przedstawia się w pierwszym zdaniu jako „sługa” (Jk 1:1).

W tym przekładzie tłumaczy sztuczna inteligencja; człowiek prowadzi warsztat i redaguje. Nie znaczy to, że „wrzucono tekst do czatu” — praca nad każdym wersem to synteza dorobku pokoleń biblistów: tekstu krytycznego SBLGNT, morfologii i składni (MACULA, STEP Bible), leksykonów LSJ i Abbott-Smith, Septuaginty i tekstu hebrajskiego przy cytatach ze Starego Testamentu. W tej pracy maszyna jest dokładniejsza niż człowiek: sprawdza w źródłach każde słowo, nie męczy się, widzi naraz całą księgę i księgi obok niej — powroty tego samego greckiego słowa i echa Starego Testamentu — a argumenty waży bez przywiązania do szkoły czy tradycji. Ponieważ AI potrafi też zmyślać, każde twierdzenie w przypisie ma sprawdzalne źródło, a tekst przechodzi kolejne rundy kontroli, z testami zrozumienia na osobnym modelu wyłącznie. Człowiek ustala zasady, czyta, kwestionuje i decyduje, kiedy tekst jest gotowy — i za niego odpowiada.

Ten przekład stoi na pracy pokoleń — kopistów, wydawców tekstu krytycznego, leksykografów, tłumaczy i tych, którzy udostępnili swoje zbiory za darmo — oraz na wspólnocie, w której czytamy Pismo razem. Jeśli coś jest tu dobre, jest dobre cudzą pracą, którą zebraliśmy.

Granice nazywamy wprost: zespół jest mały, recenzji naukowej nie było, a przypisy nie zastąpią wspólnoty ani nauczycieli. Pełny zapis decyzji tłumacza, grecki tekst werset po wersecie i wydanie czytelnicze — na stronie wydania. Przekład jest otwarty także na czytelników: jeśli coś zgrzyta albo masz lepsze rozwiązanie — napisz: redakcja@przekladotwarty.pl.

Kolofon. Tekst grecki: SBL Greek New Testament © 2010 Society of Biblical Literature i Logos Bible Software (CC BY 4.0). Dane językowe: MACULA Greek Linguistic Datasets © Biblica, Inc. (CC BY 4.0); STEP Bible (www.STEPBible.org), Tyndale House Cambridge (CC BY 4.0). Leksykony LSJ i Abbott-Smith — domena publiczna. Septuaginta: wyd. H. B. Swete (domena publiczna). Przekład i przypisy: CC BY-SA 4.0.